

VALGdirektoratet

Beredskapsrutine for valg uten EVA

Manuell gjennomføring av valg

1. september 2023

Innhold

1 Om rutinen	3
1.1 Hva kan føre til at EVA blir utilgjengelig?.....	3
2 Forberedelser til et valg uten EVA	3
3 EVA er utilgjengelig – hva nå?	4
3.1 Risiko- og sårbarhetsanalyse	4
4 Stemmegivning	5
4.1 Forhåndsstemmegivning	5
4.1.1 Spesielt om tidligstemmegivning	5
4.1.2 Ordinær forhåndsstemmegivning	5
4.2 Stemmegivning på valgting	6
5 Prøving av konvoluttstemmer	7
6 Opptelling	7
6.1 Foreløpig opptelling av forhåndsstemmer på søndag	7
6.2 Urnetelling	8
6.3 Foreløpig opptelling	8
6.4 Endelig opptelling	8
7 Valgoppgjør og protokollering	9
8 Publisert og meld inn resultatene	10
8.1 Resultat fra foreløpig opptelling	10
8.2 Publisert valgresultatet i egne kanaler	10
8.3 Rapporter valgresultat	11

1 Om rutinen

Beredskapsrutinen er et hjelpemiddel for kommunenes gjennomføring av valg dersom EVA blir utilgjengelig enten midlertidig eller langvarig. Rutinen kan skrives ut og oppbevares med annet materiell, slik at kommunen er forberedt på en situasjon hvor valget må gjennomføres uten EVA.

Rutinen tar for seg alle prosesser fra stemmegivningen starter, til valgresultat er klart og publisert på kommunenes egne nettsider.

Det vises til flere verktøy og hjelpemidler som kan tas i bruk for blant annet føring av opptellinger, beregning av mandatfordeling og kandidatføring. Disse er ikke nødvendige, men et supplement som Valgdirektoratet tilbyr for å minimere sjansen for feil i valggjennomføringen.

1.1 Hva kan føre til at EVA blir utilgjengelig?

Det elektroniske valgadministrasjonssystemet (EVA) utvikles, driftes og vedlikeholdes av Valgdirektoratet. Alle kommuner og fylkeskommuner benytter systemet i sin valggjennomføring. Systemet konfigureres basert på grunnlagsdata fra kommuner og fylkeskommuner om hvordan deres valggjennomføring er lagt opp, og følger kommunen og fylkeskommunen gjennom valget – fra listeforslag og til valgresultat.

EVA kan bli utilgjengelig som følge av lokale forhold, herunder strømbrudd, tap av internett, teknisk feil med maskinvare, mangel på sertifikat på PC, og lignende. EVA kan også bli utilgjengelig som følge av teknisk feil sentralt hos Valgdirektoratet eller andre aktører, som for eksempel feil med id-porten hos Digitaliseringsdirektoratet.

Konsekvenser

Bortfall av EVA i kortere perioder har lav konsekvens for kommuner og fylkeskommuner, da det finnes etablert rutiner for mottak av stemmegivninger i konvolutt.

I en situasjon med bortfall av EVA over en lengre periode kan konsekvensene bli mer omfattende. I denne rutinen fokuseres det derfor på gjennomføring av kommunestyre- og fylkestingsvalget ved langvarig bortfall av EVA.

2 Forberedelser til et valg uten EVA

Det er viktig at kommunen er forberedt på en situasjon for gjennomføring av valg uten tilgang til EVA – enten kortvarig eller langvarig. Ved midlertidig bortfall, har

kommunen rutine for mottak av stemmer i beredskapskonvolutt. Ved langvarig bortfall er det lignende rutiner, men det kan være nyttig å ha gjort noen forberedelser.

Valgdirektoratet anbefaler at kommunen lager en beredskapspakke som oppbevares på en sikker måte:

- Utskrift av denne rutinen og relevante dokumenter
- Minnepenn med nedlastede dokumenter
- Liste med relevante telefonnummer og kontaktinformasjon
- Minst ett blankt valgkort til kopiering
- Minst en av hver stemmeseddel per parti (også avkryssingsstemmeseddel) til kommunestyrevalget til kopiering
- Minst en av hver stemmeseddel (også avkryssingsstemmeseddel) per parti til fylkestingsvalget til kopiering
- Blanke møtebøker
- Adresselister til valgstyrene
- Veileder i gjennomføring av manuell foreløpig opptelling
- Skjema for føring av opptellinger og valgoppgjør

3 EVA er utilgjengelig – hva nå?

Dersom dere mister tilgangen til EVA, er det første dere må gjøre å ta imot stemmer i beredskapskonvolutt. Kartlegg deretter situasjonen og vurder om problemet kan skyldes lokale forhold. Dette kan være å sjekke om problemet er lokalt ved å undersøke tilgang til strøm og internett, maskinvaren, at sertifikatet er installert og gyldig, og lignende.

Dersom det viser seg at EVA blir utilgjengelig over lengre tid, må dere oppsøke informasjon fra Valgdirektoratet, eventuelt varsle. Dere finner eventuelle drifts- og/eller statusmeldinger på <https://valgmedarbeiderportalen.valg.no/>. Her kommer dere også i kontakt med direktoratet ved å benytte [kontaktskjemaet](#).

Skulle dere ikke ha tilgang til å oppsøke portalen, kan dere komme i kontakt med Valgdirektoratet på telefon til 33 50 79 01.

3.1 Risiko- og sårbarhetsanalyse

I kommunens risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS) kan det være tiltak som kan avhjelpe situasjonen, for eksempel hvis det er lokale forhold som hindrer tilgang til EVA – gjør derfor en sjekk av kommunens ROS etter relevante punkter.

Beredskapsrutinen kan også brukes til å bygge videre på eksisterende ROS-analyse eller beredskapsplaner som kommunen har.

4 Stemmegivning

EVA benyttes i varierende grad gjennom stemmegivningsperioden avhengig av hvilken periode vi befinner oss i. Under følger en beskrivelse av hvordan valget kan gjennomføres i de ulike periodene uten bruk av EVA.

4.1 Forhåndsstemmegivning

Forhåndsstemmeperioden varer fra og med 10. august til og med siste fredagen før valgdagen. Velgere som ikke har anledning til å stemme på valgdagen eller under forhåndsstemmeperioden, kan tidligstemme fra og med 1. juli til og med 9. august.

Normalt benyttes EVA ved registrering av tidligstemmer og til mottak av stemmer under den ordinære forhåndsstemmeperioden. I en situasjon uten EVA må alle stemmegivninger tas imot i beredskapskonvolutt, om enn på noen forskjellige måter avhengig av om det er tidlig- eller forhåndsstemmegivning.

4.1.1 Spesielt om tidligstemmegivning

Ordinært skal alle stemmer i denne perioden tas imot i omslagskonvolutt, og EVA benyttes kun til registrering og påfølgende prøving av mottatte konvolutter sentralt, i kommunen velgeren har stemmerett, på et annet tidspunkt.

Mottak av tidligstemmer gjennomføres som ordinært - selv uten EVA.

Uten EVA vil kommunen mangle tilgang til et manntall til å registrere og prøve stemmegivninger på velger. Konvolutter til egen kommune må derfor samles på et egnet sted og oppbevares til prøving lar seg gjøre.

Videresending av stemmer til andre kommuner gjennomføres som ordinært.

4.1.2 Ordinær forhåndsstemmegivning

Ordinært skal alle stemmer i denne perioden krysses av i manntallet og legges rett i urne. Unntaket er utenbysstemmer, som skal tas imot i omslagskonvolutt og videresendes til rett kommune.

Uten tilgang til EVA, må alle stemmegivninger i perioden tas imot i beredskapskonvolutt. Det er ikke et krav at konvolutten er oransje, slik kravet er på valgdagen, men konvolutten skal være tydelig merket som en beredskapskonvolutt - følgelig anbefaler vi at oransje beredskapskonvolutt benyttes også her. I tilfeller hvor

det blir mangel på oransje beredskapskonvolutter, kan andre konvolutter benyttes, men merkes tydelig som beredskapskonvolutt.

Mottak av forhåndsstemmer gjennomføres etter kommunens etablerte rutine for beredskapsstemmer uten EVA.

Valgkort må fylles ut manuelt, eller skrives ut blanke. Se kapittel 3 for forberedelser som kan være nyttig.

Valg uten EVA kan medføre økt bruk av materiell som stemmeseddelkonvolutter, beredskapskonvolutter, valgkort, og lignende. Derfor må dere sjekke om dere har nok tilgjengelig materiale, eventuelt om det er mulig å oppdrive. En mulighet er å benytte alternativt materiell som tilpasses så langt som mulig.

Uten EVA vil kommunen mangle tilgang til et manntall for å registrere og prøve stemmegivninger på velger. Konvolutter til egen kommune må derfor samles på et egnet sted og oppbevares til prøving lar seg gjøre.

Videresending av stemmer til andre kommuner gjennomføres som ordinært.

4.2 Stemmegivning på valgting

I en normal situasjon skal alle stemmer på valgting krysses av i manntallet og legges rett i urne. Unntaket er kommuner med papirmanntall, som kan ha fremmedstemmer (velgere som stemmer utenfor egen krets, men i egen kommune). Slike fremmedstemmer skal legges i konvolutt til prøving senere.

Valgkort må fylles ut manuelt, eller skrives ut blanke. Se kapittel 3 for forberedelser som kan være nyttig.

Uten tilgang på EVA, må alle stemmegivninger på valgting tas imot i beredskapskonvolutt. Under valgting er det et krav om at beredskapskonvoluttene er tydelig merket og oransje. I tilfeller hvor det blir mangel på oransje beredskapskonvolutter, kan andre konvolutter benyttes, men merkes tydelig som beredskapskonvolutt.

Det vil ikke være mulig å registrere og prøve stemmegivninger på velger. Konvolutter til egen kommune må derfor samles på et egnet sted og oppbevares til prøving lar seg gjennomføre.

For kommuner som ordinært bruker papirmanntall på valgting, skal fremmedstemmene skal legges i konvolutt og prøves senere, og følger kommunens ordinære rutine.

5 Prøving av konvoluttstemmer

For å kunne gå fra stemmegivning i konvolutt til stemmesedler klare til opptelling, må kommunen få prøvd stemmegivningene. Frem til det er mulig å prøve konvoluttene, må kommunen oppbevare disse på en sikker og trygg måte.

Når kommunen er i stand til å prøve konvoluttene, er det de ordinære kriteriene for godkjenning (og forkastelse) som gjelder. Husk at dere skal være to ved prøving.

Ved godkjent prøving kan omslags-/beredskapskonvolutten åpnes og valgkortet skilles fra stemmeseddelkonvolutten, før stemmeseddelkonvoluttene kan åpnes. Dette ivaretar velgerens rett til hemmelig valg.

6 Opptelling

Normalt benyttes EVA til å registrere urnetelling fra hvert valglokale, partifordeling av stemmesedler i foreløpig opptelling, og kontrolltelling med rettelser i endelig opptelling. Uten EVA må dette gjøres manuelt – men før valglokale stenger er det mulig å begynne foreløpig opptelling av forhåndsstemmer på søndagen.

Foreløpig opptelling gjennomføres allerede manuelt, og rutinene for dette kan videreføres til endelig opptelling.

Før opptellingen går i gang, bør valgstyret vurdere om tidligere bestemte opptellingsmåte for foreløpig og endelig opptelling fortsatt er den beste for kommunen:

- Lokalt - fordelt på krets
 - Fordelaktig dersom kommunen ønsker å benytte stemmestyret i valglokalene til å gjennomføre den foreløpige opptellingen.
- Sentralt – fordelt på krets
 - Fordelaktig dersom kommunen ønsker å få alle stemmene inn sentralt, men fortsatt ha inndeling etter krets.
- Sentralt – samlet
 - Fordelaktig dersom kommunen ønsker å få alle stemmene inn sentralt, og telle de som ett.

6.1 Foreløpig opptelling av forhåndsstemmer på søndag

Opptellingen gjennomføres som normalt, ved å:

- Partifordele stemmesedlene og telle antall per parti
- Telle blanke stemmesedler
- Telle antallet tvilsomme stemmesedler og legge disse til side (tas ut av opptellingen)

6.2 Urnetelling

Urnetellingen gjennomføres som hovedregel som normalt, ved å telle:

- Antall ordinære stemmesedler
- Antall tvilsomme stemmesedler
- Antall konvolutter i særskilt omslag
- Antall beredskapskonvolutter

Siden alle stemmegivninger har blitt tatt imot i konvolutt, er det ingen kryss å telle.

Urnetellingen legges inn i stemmestyrets møtebok.

6.3 Foreløpig opptelling

Foreløpig opptelling gjennomføres som normalt, ved å:

- Partifordele stemmesedlene og telle antall per parti
- Telle blanke stemmesedler
- Telle antallet tvilsomme stemmesedler og legge disse til side (tas ut av opptellingen)

Dette gjøres for alle opptellingskategoriene (forhåndsstemmer ordinære, valgtingsstemmer ordinære, beredskapskonvolutt, særskilt omslag, og sent innkomne/lagt til side)

Antallet som telles opp skal sjekkes mot antall kryss. Dersom det er avvik mellom antall sedler og antall kryss må avviket kommenteres med årsak og eventuelle tiltak som er gjort for å rette/minimere avviket.

Merk! Etter fullført foreløpig opptelling skal resultatet formidles til Valgdirektoratet. Se kapittel 8 for nærmere informasjon.

6.4 Endelig opptelling

Endelig opptelling gjennomføres etter like rutiner fra manuell foreløpig opptelling, ved å:

- Fordel de partifordelte stemmesedlene på rettede og urette, og tell antallet av hver type

- Retteede stemmesedler er sedler hvor velgeren har gjort en endring, for eksempel gitt en personstemme
- Uretteede stemmesedler er sedler hvor velgeren ikke har gjort noen endringer
- Telle blanke stemmesedler
- Fordele tvilsomme stemmesedler etter forkastelsesgrunn og telle antall per grunn
 - Mangler offentlig stempel
 - Fremgår ikke hvilket valg
 - Fremgår ikke hvilken liste
 - Parti/gruppe stiller ikke liste

I neste steg må man ta stilling til hvilke rettelser (NB! Gjelder kun sedler til kommunestyrevalget) som er gjort på aktuelle stemmesedler, ved å:

- Telle hvor mange personstemmer hver kandidat har fått på egen liste
 - Eksempel: Parti 1 har 190 personstemmer til *kandidat 1*, 120 til *kandidat 2*, 210 til *kandidat 3* og videre. Gjentas for parti 2, 3 og videre.
- Telle antallet personstemmer til andre lister (slengere) for hver liste, og hvem som får disse
 - Eksempel: Parti 1 gir 30 personstemmer til andre lister. Disse fordeler seg med 15 til *kandidat x*, 10 til *kandidat y*, og 5 til *kandidat z*.

Dette gjøres for alle opptellingskategoriene (forhåndsstemmer ordinære, valgtingsstemmer ordinære, beredskapskonvolutt, særskilt omslag, og sent innkomne/lagt til side)

Endelig opptelling sjekkes mot foreløpig telling. Dersom det har oppstått avvik må avviket kommenteres med årsak og eventuelle tiltak som er gjort for å rette/minimere avviket. Dersom det har oppstått et avvik som ikke kan forklares, må endelig opptelling gjennomføres på nytt.

Opptellingen legges inn i valgstyrets møtebok.

7 Valgoppgjør og protokollering

Etter opptelling skal mandatene fordeles mellom listene og hvilke kandidater som blir valgt skal kåres.

Mandatfordelingen gjøres etter St. Lagües metode, og du kan bruke skjema som du finner på Valgmedarbeiderportalen.

Kandidatkåringen gjøres ved å se på antallet personstemmer hver kandidat har fått, og korrigere for eventuelle stemmetillegg partiet/gruppen har angitt.

8 Publisert og meld inn resultatene

Når dere er ferdig med opptellingen, har kjørt valgoppgjør og fått mandatfordeling og kandidatføring, og valgstyret har signert valgstyrets møtebok, skal resultatet formidles til velgere og Valgdirektoratet.

8.1 Resultat fra foreløpig opptelling

Valgdirektoratet formidler resultater til befolkningen i Norge fra kl. 21.00 (sperrefristen) på valgdagen. Siden endelig opptelling kan ta tid, spesielt uten EVA, har vi behov for innrapportering av de foreløpige opptellingene.

Det som skal rapporteres er:

- Antall velgere som har avgitt godkjent stemmegivning
- Antall stemmesedler per opptellingskategori
- Antallet stemmesedler per parti (partifordeling)
- Antall blanke og tvilsomme stemmesedler

Valgdirektoratet går ut med egen informasjon om rutine for innrapportering dersom det er aktuelt. Dette kan for eksempel være:

- Innmelding gjennom skjema på Valgmedarbeiderportalen
- Innmelding over telefon
- Rapportering per e-post eller SMS

8.2 Publisert valgresultatet i egne kanaler

Før Valgdirektoratet får informasjon om valgresultatet fra endelig opptelling og mandatfordeling, bør kommunen publisere resultatet i egne kanaler. Dette kan være publisering på egen hjemmeside, og vise til dette fra andre kanaler som sosiale medier og lignende. Det som bør publiseres er:

- Skannet versjon av signert valgstyrets møtebok
- Prosentvis oppslutning for hvert parti/gruppe
- Mandatfordeling
- Kandidatkåring (innvalgte og varaer)

8.3 Rapporter valgresultat

Rapportering av valgresultat følger rutinen som etableres ved innrapportering av foreløpig opptelling. Det som nå skal rapporteres fra det valgresultatet er:

- Antall velgere som har avgitt godkjent stemmegivning
- Listestemmer per parti
- Mandatfordeling
- Skannet versjon av signert valgstyrets møtebok

Etter valgresultatet er på plass og dette er publisert samt innrapportert, gjenstår ordinære oppgaver som overlevering av materiell til fylkesvalgstyret, arkivering av materiell og lignende. Dette er oppgaver som ikke avviker nevneverdig fra ordinær prosedyre.